

Handlingsplan mot antibiotikaresistens innenfor Landbruks- og matdepartementets sektoransvar – status per mai 2017

Handlingsplanen følger opp regjeringens *Nasjonal strategi mot antibiotikaresistens 2015 – 2020* av juni 2015. Den nasjonale strategien bygger på rapporten fra en tverrsektoriell ekspertgruppe *Antibiotikaresistens – kunnskapshull, utfordringer og aktuelle tiltak* fra august 2014.

Ved Stortingets behandling av et representantforslag om handlingsplan mot antibiotikaresistente bakterier i mat og dyr, Dokument 8:5 S (2014 - 2015) ble det fattet følgende vedtak: *Stortinget ber regjeringen sørge for at det i tilknytning til den tverrsektorielle strategien mot antibiotikaresistens utarbeides en handlingsplan som viser hvordan offentlige myndigheter, veterinærer, fagmiljøer og næringen sammen kan jobbe mot utbredelse av antibiotikaresistente bakterier innenfor husdyrnæringen.*

Planen er utarbeidet av Landbruks- og matdepartementet (LMD) etter innspill fra Mattilsynet, Veterinærinstituttet og næringen ved Norges Bondelag, Nortura og Kjøtt- og fjørfebransjens landsforbund. I arbeidet med den nasjonale strategien fikk vi også innspill fra Den norske veterinærforening og Norges miljø- og biovitenskapelige universitet.

Tiltakene er listet opp i samsvar med de åtte tiltaksområdene i ekspertgruppens rapport, samt områdene kunnskapsutvikling, forskning og internasjonalt arbeid. Enkelte av tiltakene støtter opp under flere av tiltaksområdene og sektormålene slik de er formulert i regjeringens strategi. Når det gjelder angivelse av ansvarlige for tiltakene, er dette avgrenset til virksomheter innenfor sektoren og næringen. Omtalen av tiltak er begrenset til tiltak som kan gjennomføres innenfor gjeldende budsjettammer. Planen er dynamisk og vil bli videreutviklet.

I følge strategien er sektormålene for matproduserende landdyr og kjæledyr følgende:

1. Det er utarbeidet oversikt over oppsamlingssteder for antibiotikaresistente bakterier i de mest relevante dyrepopulasjonene og planter av betydning for mattryggheten.
2. LA-MRSA er ikke etablert i norsk svinehold.
3. Forekomsten av ESBL i norske fjørfebesetninger er redusert til et minimum.
4. Forbruket av antibiotika til matproduserende landdyr er redusert med minst 10 prosent sammenlignet med forbruket i 2013.
5. Forbruket av antibiotika til kjæledyr er redusert med minst 30 prosent sammenlignet med forbruket i 2013.
6. Narasin og andre koksidiostatika med antibakteriell virkning er faset ut av kyllingproduksjonen forutsatt at dette ikke går utover dyrehelse og dyrevelferd eller øker bruken av antibiotika til behandling.

De mest sentrale tiltakene i handlingsplanen er følgende:

1. Videreføre omfattende tiltak for å hindre at norske svinebesetninger skal bli et reservoar for resistente bakterier.
2. Reservere enkelte kritisk viktige antibiotika til humanmedisin.
3. Styrke tilsynet med veterinærers forskrivning av antibiotika til produksjonsdyr og kjæledyr.
4. Fase ut bruken av Narasin som fôrtilsetningsstoff til fjørfe, forutsatt at dette ikke øker bruken av antibiotika.
5. Utrede forskriftskrav om resistenstesting av røktene og andre som har kontakt med svin.
6. Videreføre arbeidet mot antibiotikaresistens hos fjørfe.
7. Utrede strengere krav ved omsetning av livdyr.
8. Styrket overvåkning og kunnskapsutvikling

Tiltaksområde	Tiltak	Status mai 2017
Kartlegging av reservoar	Videreføre og videreutvikle overvåking av resistente bakterier i dyr, fôr, mat og miljø for å skaffe mer kunnskap om forekomst av resistens. Dette gjelder både forekomst av resistens i normalflora og i sykdomsfremkallende bakterier (zoonotiske og rene dyrepatogener). Ansv.: Veterinærinstituttet og Mattilsynet.	Resultater fra NORM-VET 2016 analyseres og oppsummeres av Veterinærinstituttet (VI) og publiseres til høsten. NORM-VET 2017 er godt i gang. I tillegg til EØS-programmet for svin og storfe, undersøkes fjørfe (avlsdyr) og hest for MRSA og forskjellige resistente <i>E. coli</i> . Kjøtt fra svin og storfe samt salat og krydderurter undersøkes også. Overvåkingen av MRSA hos svin er omtrent tilsvarende som for 2016. Det planlegges også kartlegging av resistens i dyrepatogener. I tillegg til metodikk angitt i EØS-regelverk, benyttes selektiv isolering for resistensformer hvor Norge har svært lav forekomst, for slik å kunne undersøke bakenforliggende mekanismer og trender. Metodikken benyttes også for å avdekke resistens mot enkelte kritisk viktige antibiotika, f.eks. colistin.

Tiltaksområde	Tiltak	Status mai 2017
	<p>Videreføre kartlegging i regi av Norsk overvåkingssystem for resistens hos mikrober – veterinærmedisin (NORM-VET). Det skal benyttes internasjonalt standardisert metodikk som sikrer sammenlignbare resultater. Programmet danner basis for påvisning, tolkning og evaluering av trender i antibiotikaforbruk og forekomst av resistens i veterinærmedisin i Norge. Ansv.: Veterinærinstituttet</p>	<p>Se status for tiltaket ovenfor.</p>
	<p>Følge opp rapport fra Vitenskapskomiteen for mattrygghet (VKM) for å øke kunnskapen om betydningen av resistente bakterier hos sports- og kjæledyr. Ansv: Mattilsynet.</p>	<p>MT vurderer meldeplikt for visse resistensformer.</p> <p>MT vil også ha fokus på bruk av antibiotika til kjæledyr ved tilsyn med dyrehelsepersonell.</p> <p>VI utfører prosjekter som undersøker antibiotikaresistens hos hund og hest.</p>

Tiltaksområde	Tiltak	Status mai 2017
	<p>Innføre forskriftsfestet meldeplikt for spesielle resistensformer (for eksempel MRSA/MRSP). Ansv.: LMD.</p>	<p>VI har overfor MT anbefalt at det innføres meldeplikt for visse resistensformer.</p> <p>MT vil starte arbeidet med å foreslå endringer i forskrift om melding om sjukdom for å listeføre visse resistensformer.</p> <p>VI anbefaler at det innføres krav om innsendelse av isolater til referanselaboratoriet slik at trender kan undersøkes nærmere. Dette vil kunne generere viktig kunnskap f.eks. med tanke på aktuelle smitteveier fra / til familiedyr og mellom familiedyr og andre arter, samt mennesker.</p>
Økt smittevern	<p>Videreføre tiltak med nedslakting og sanering etter påvisning av LA-MRSA i svinebesetninger. Dette gjøres i nært samarbeid mellom Mattilsynet, Veterinærinstituttet, Folkehelseinstituttet og næringen. Målet med tiltaket er å hindre at LA-MRSA får fotfeste i norsk svinehold. Ansvarlig: LMD, Mattilsynet.</p>	<p>Dette arbeidet pågår kontinuerlig. Det tas årlig 2 prøver i avlsbesetningene, purkeringnavene og store smågrisproduserende besetninger. I tillegg testes alle purkebesetningene (>10 purker) én gang.</p>
	<p>Videreføre tiltak for, om mulig, å sanere forekomsten av ESBL-produserende tarmbakterier hos fjørfe. Stille krav til produsenter om å levere avlsmateriale uten antibiotikaresistente bakterier. Ansv.: Næringen.</p>	<p>En rekke tiltak er iverksatt. Disse videreføres og mål og strategier står fast. Økt kunnskap har lagt grunnlag for effektive tiltak gjennom hele verdikjeden.</p>

Tiltaksområde	Tiltak	Status mai 2017
	<p>Videreføre forebyggende tiltak i hele matkjeden som sikrer god dyrehelse og hygienisk produksjon av trygg mat. God dyrehelse bidrar til å redusere bruken av antibiotika. Ansv.: Forvaltning, næring.</p>	<p>Husdyrnæringa har utarbeidet en handlingsplan som setter fokus på arbeidet med å videreføre og ytterligere forbedre dagens gode dyrehelse.</p> <p>MT planlegger kurs for sine tilsynsmedarbeidere våren 2017. Det vil være fokus på hva næringen gjør i forhold til forekomst av resistente bakterier hos fjørfe. I tillegg vil kurset fremheve at god slaktehygiene i fjørfeslakterier bidrar til å redusere overføringen av resistente bakterier.</p>
	<p>Skjerpe tiltak som reduserer faren for å innføre og spre LA-MRSA, både når det gjelder smitte via røktere, dyreeiere, veterinærer og andre som besøker besetningene og gjennom rutiner for handel med levende dyr. Ansv.: Næringen.</p>	<p>Krav er innlemmet i Kvalitetssystemet i landbruket (KSL).</p>
	<p>Etablere tilbud om testing av svineprodusenter og røktere mm for å sjekke om de er bærere av LA-MRSA bakterier. Ansv.: LMD.</p>	<p>LMD og HOD har sendt brev 11.3.2015 til alle kommuner.</p>
	<p>Utrede behovet for å forskriftsfeste testing av røktere, dyreeiere, veterinærer og andre som har nær kontakt med svinebesetninger. Ansv.: LMD.</p>	<p>MT har sendt forskriftsutkast til LMD for klarering av høring.</p>

Tiltaksområde	Tiltak	Status mai 2017
	Be Mattilsynet i samarbeid med Den norske veterinærforening vurdere kompetansehevende tiltak for veterinærer som utdannes i utlandet, før disse skal arbeide i Norge. Ansv.: LMD.	MT arbeider med å finne leverandør til e-læringskurs og utarbeider utkast til innhold i kurset.
	Nye krav i dyrehelseforskriften som innebærer karensdager og krav om attester m.v. ved omsetning av livdyr, svin. Ansv.: LMD.	Høringsfrist mars 2017. MT sammenstiller disse.
	Stille krav til dokumentert fravær av LA-MRSA ved nyrekruttering i sanerte besetninger. Ansv.: Mattilsynet.	MT stiller krav om testing av dyr før innsett etter sanering.
	Føre tilsyn med hygienisering av gjødsel. Ansv.: Mattilsynet.	Tilsyn er gjennomført etter planen og fortsetter i 2017. Resultatene viser at det er rom for forbedring når det gjelder kontrollen med hygieniseringsprosessen på flere anlegg. Uttak og analyse av prøver av antibiotikaresistens i både importert og norsk gjødsel til hagemarkedet har startet. Analyseresultater er ventet til høsten.
	Gjennomgå regelverket for bruk av uhygienisert husdyrgjødsel. Ansv.: Mattilsynet.	Arbeidet med revisjon av forskriften pågår og utkast skal sendes til departementene innen 1. januar 2018.
Bedre diagnostikk	Optimalisere bruk av nye diagnostiske metoder som blir tilgjengelige. Ansv.: Veterinærinstituttet, praktiserende veterinærer.	Kontinuerlig arbeid.

Tiltaksområde	Tiltak	Status mai 2017
Bedre forskrivning og bruk av antibiotika og andre stoffer	I samarbeid med næringen, iverksette tiltak for å fase ut bruken av Narasin som fôrtilsetningsstoff til fjørfe, forutsatt at dette ikke går ut over dyrehelse og dyrevelferd eller øker bruken av antibiotika til behandling. Ansv.: Næringen, forvaltningen.	Narasin brukes ikke lenger rutinemessig i kyllingproduksjonen, bare ved sjukdom. Andelen flokker som fikk behandling utgjør 1-1,5 % i 2016.
	Sørge for oppdaterte terapianbefalinger. Ansv: Mattilsynet i samarbeid med Legemiddelverket.	Arbeidet med å utarbeide terapianbefalinger til hest er i gang. Oppdatering av terapianbefalinger til produksjonsdyr vurderes også høsten 2017.
	Føre tilsyn med dyrehelsepersonell og deres forskrivning av antibiotika, herunder tilsyn med om terapianbefalingene følges, og med veterinærers bruk av humane preparater til dyr. Ansv.: Mattilsynet.	MT vil gjennomføre et nasjonalt tilsynsprosjekt i 2019 der tilsyn med forskrivning av antibakterielle midler til kjæledyr er tema. MT vil fortsette med tilsyn med at privatpraktiserende veterinærer rapporterer bruk av legemidler korrekt. Nødvendige virkemidler for å sikre etterlevelse skal anvendes.

Tiltaksområde	Tiltak	Status mai 2017
	<p>Ferdigstille Veterinært legemiddelregister (VetReg) og sørge for at det gir relevant informasjon. Sikre rapportering til registeret fra apotek og praktiserende veterinærer. Ansv.: Mattilsynet, Veterinærinstituttet.</p>	<p>MT har forsterket samarbeidet med systemleverandørene. Feil skal derigjennom oppdages og løses raskere. I dette arbeidet samarbeider MT også med VI.</p> <p>MT gjør tiltak for å bedre datakvaliteten, for eksempel ved å muliggjøre flere mengdeenheter</p> <p>MT følger opp veterinærer og apotek som ikke rapporterer.</p> <p>MT har anskaffet rapporteringsverktøy.</p>

Tiltaksområde	Tiltak	Status mai 2017
	<p>Benytte VetReg til å kartlegge forskrivning av antibiotika (per dyreart, per region etc.), samt sammenstille data i forhold til resistensovervåkingen og helsedata. Ansv.: Mattilsynet, Veterinærinstituttet.</p>	<p>MT har hatt og planlegger mer intern opplæring om hvordan inspektørene kan benytte veterinært legemiddelregister i tilsyn.</p> <p>Arbeidet med kvalitetssikring fortsetter. VI har gitt innspill til MT m.h.t. standardisering og optimalisering av VetReg-data for at forbruk kan beregnes semi-automatisk.</p> <p>Arbeidet med å implementere EU-standarder ifm rapportering er godt i gang. Det har vært dialog med Legemiddelverket m.h.p. standardisering av legemiddelregisteret som benyttes av VetReg.</p> <p>MT har som mål å ferdigstille systemer/metoder for behandling av VetReg-data høsten 2017.</p> <p>MT har også mål om å publisere forbruksdata for enkelte dyrearter i 2017.</p> <p>Arbeidet med å analysere/presentere data per diagnose forventes å påbegynne i løpet av året.</p> <p>VI koordinerer JPIAMR- nettverk som skal utarbeide anbefalinger for bruk av "on farm level data for antibiotic stewardship", - et arbeid som vil ha nytteverdi for MT med hensyn til utvikling av systemer for tilsyn og evt. benchmarking og for kollegabasert veiledning.</p>

Tiltaksområde	Tiltak	Status mai 2017
	<p>Formidle kunnskap om forbruk og resistensutvikling til befolkningen, eiere av produksjons- og kjæledyr og dyrehelsepersonell, samt øke bevisstheten og lojaliteten til å følge de nasjonale retningslinjene for behandling av dyr, med det mål å begrense forbruk av antibiotika. Ansv.: LMD, Mattilsynet, Veterinærinstituttet.</p>	<p>MT har ferdigstilt kommunikasjonsstrategien og jobber videre med tiltak og tydelige budskap til relevante aktører.</p> <p>VI har gjennomført en interessentanalyse og utarbeidet et utkast til kommunikasjonsstrategi for antibiotikaresistens. En arbeidsgruppe innhenter nå synspunkter på denne og vil ferdigstille strategien i løpet av kort tid.</p> <p>Formidling pågår ellers kontinuerlig i form av nettmeldinger, faginformatjon på hjemmesider og kronikker mm.</p> <p>NORM-VET-fremleggelsen sist høst ga betydelig pressedekning.</p> <p>Det ble gjennomført et fagseminar om MRSA i forbindelse med overlevering av NORM-VET rapporten høsten 2016. Det planlegges nye fagseminar for 2017.</p>
	<p>Leverer legemiddeldata til European Surveillance of Veterinary Antimicrobials (ESVAC). Ansv.: Mattilsynet, Veterinærinstituttet.</p>	<p>VI rapporterer på vegne av MT.</p>

Tiltaksområde	Tiltak	Status mai 2017
	<p>Legge til rette for økt bruk av vaksiner mot bakterielle sykdommer der det i dag benyttes antibiotika eller mot virussykdommer der det er vanlig med sekundærinfeksjoner som behandles med antibiotika, eksempelvis luftveisinfeksjoner. Ansv.: LMD, Mattilsynet, Veterinærinstituttet.</p>	
	<p>Oppfordre til bruk av «vente og se» - resepter til kjæledyr. Dvs at veterinær ved enkelte konsultasjoner ber dyreeier avvente dyrets sykdomsstatus noen dager før resepten eventuelt benyttes. Ansv.: Mattilsynet i samarbeid med Den norske veterinærforening.</p>	<p>Oppdrag sendt MT.</p> <p>MT har diskutert saken med DNV. De tror ikke dette er et hensiktsmessig tiltak, da det er vanskelig for en dyreeier å vurdere dyrets tilstand.</p> <p>De er enige om at det vil være bedre å be dyreeiere komme igjen evt. ringe til veterinær om dyret ikke blir bedre.</p>

Tiltaksområde	Tiltak	Status mai 2017
	<p>Innføre begrensninger i veterinær bruk av kritisk viktige antibiotika som kun er godkjent til bruk hos mennesker. Ansv.: LMD, Mattilsynet, Veterinærinstituttet.</p>	<p>Legemiddelforskriften gir hjemmel for å begrense utlevering av legemidler. Legemiddelverket har tidligere fastsatt utleveringsbestemmelsen «skal kun utleveres til bruk på menneske» på enkelte kritisk viktige humanpreparater. Veterinærer må søke Legemiddelverket om unntak fra denne utleverings-bestemmelsen dersom de mener å ha et legitimt behov for å bruke disse.</p> <p>Legemiddelverket gjør nå en ny vurdering med sikte på å fastsette samme utleveringsbestemmelse på flere kritisk viktige humanpreparater.</p> <p>Det foreslås også hjemmel til slike begrensninger i utkast til ny forskrift om bruk av legemidler til dyr. MT vurderer presiseringer i veileder til forskriften.</p>
<p>Andre (regulatoriske) tiltak</p>	<p>Øke standardsatser for erstatning for dyr etter pålagt avliving, slik at disse samsvarer med normal markedsverdi. Ansv.: LMD, Landbruksdirektoratet.</p>	<p>Utført. Forskrift fastsatt mai 2016.</p>
	<p>Fortolke enkelte regler i forskrift om erstatning ved pålegg og restriksjoner i plante- og husdyrproduksjon. Ansv.: LMD,</p>	<p>Utført. Brev sendt Ldir og MT.</p>
	<p>Gjennomgå forskrift om kompensasjon for deler av produksjonstapet ved tiltak mot LA-MRSA. Ansv.: LMD.</p>	<p>Anmodningsvedtak fra Stortinget om slik gjennomgang er besvart i budsjettprp for 2017. LMD tar ikke sikte på flere endringer enn de som allerede er gjennomført.</p>

Tiltaksområde	Tiltak	Status mai 2017
	Modernisere regelverket for bruk av legemidler til dyr, herunder tydeliggjøre at terapianbefalingene ligger til grunn for forsvarlig praksis når det gjelder bruk av antibiotika. Ansv.: LMD.	Utkast fra MT til ny legemiddelbruksforskrift ligger til eventuell klarering i departementene.
Kunnskaps- utvikling, forskning	Styrke forskning knyttet til antibiotikaresistens. Be Forskningsrådet og Styret for forskningsmidlene for jordbruk og matindustri (tidligere FFL/JA) prioritere utlysning av forskningsprosjekter om mattrygghet og antibiotikaresistens. Ansv.: LMD. Be Veterinærinstituttet styrke kunnskapsutvikling på området. Ansv.: LMD.	VI deltar med flere nettverks-søknader innenfor fagområdet antibiotikaresistens. Tilbakemeldinger på disse ventes i løpet av 2017. VI deltar i en Joint Action søknad til EU's Helseprogram. VI ferdigstiller en rapport om antibiotikaresistens i norsk natur med rødrev som indikator. Dette er et oppdrag fra Miljødirektoratet.
	Supplere NORM-VET (Norsk overvåkingsprogram for antibiotikaresistens i mikrober fra fôr, dyr og næringsmidler) med tidsavgrensede prosjekter ved behov, enten på nasjonalt grunnlag eller som bidrag i EU-programmer (eksempelvis økologisk produksjon og hobbyproduksjon av fjørfe, samt MRSA hos mink, hest og fjørfe). Ansv.: Mattilsynet, Veterinærinstituttet.	Med unntak av MRSA hos svin, organiseres AMR-kartlegging under NORM-VET-paraplyen. Foruten kartlegging iht. internasjonale forpliktelser, suppleres det inneværende år med AMR (inkl. MRSA) hos avlsfjørfe og hest, samt i salater, grønnsaker og urter, importerte såvel som norske. Colistinresistens er kommet opp som et nytt problem, og resistensformen kartlegges i prøver fra villfugl (2016) og avlsfjørfe.

Tiltaksområde	Tiltak	Status mai 2017
	<p>Øke kunnskapen om hvordan resistens oppstår og smitter mellom mat, dyr og mennesker. Ansv.: LMD, Mattilsynet, Veterinærinstituttet.</p>	<p>MT og VI er i dialog om hvordan NORM-VET kan videreutvikles.</p> <p>I MRSA - programarbeidet øker kunnskapen om smitte mellom dyr og mennesker.</p> <p>MT bidrar også til å ta ut prøver av innførte hunder for resistensundersøkelse.</p> <p>VI har flere forskningsprosjekter som fokuserer på disse problemstillingene. Blant annet et prosjekt der de undersøker resistens hos hund og eventuell overføring til og fra eier (samarbeid med FHI) pågår. De har også publisert en studie på MRSA-smitteoverføring mellom svin og mennesker .</p>
	<p>Be VKM oppdatere rapporten fra 2009 om overlevelse av antibiotikaresistens i avløpslam og om virkningen av forskjellige slambehandlingsmetoder på antibiotikaresistens. Ansv.: Mattilsynet.</p>	<p>Når det gjelder oppdraget beskrevet under tiltak forventer MT å sende bestilling til VKM i 2018.</p> <p>VKM er i gang med et oppdrag om tungmetaller og resistens, som er forventet ferdig medio oktober 2017.</p>
	<p>Gjennomføre eller oppdatere samfunnsøkonomiske analyser av ulike bekjempelsestiltak. Ansv.: Mattilsynet, Veterinærinstituttet.</p>	<p>Samfunnsøkonomisk analyse av MRSA er oppdatert i 2016.</p>

Tiltaksområde	Tiltak	Status mai 2017
Internasjonalt arbeid	Løfte temaet antibiotikaresistens i relevante internasjonale fora; eksempelvis veterinærers fortjeneste ved salg av antibiotika, retningslinjer for forsvarlig bruk av antibiotika, bruk av antibiotika forebyggende og som vekstfremmer og forekomsten av antibiotikaresistente bakterier i den internasjonale fjørfeavlen. Ansv.: LMD, Mattilsynet	<p>LMD og underliggende virksomheter deltar når AMR diskuteres i aktuelle fora, for eksempel i FN, EU, OIE, WHO, Codex og i nordisk samarbeid.</p> <p>Statsråden deltok i G20-landenes behandling av saken. Saken var også tema under IGW.</p> <p>VI er representert i TATFAR (Transatlantic Taskforce on Antimicrobial Resistance), i WHO Advisory Group on Integrated Surveillance of Antimicrobial Resistance, i ESVAC (European Surveillance of Veterinary Antimicrobial Consumption) Expert Advisory Group on collecting data on Sales of veterinary Antimicrobials og i ESVAC Expert Advisory Group on establishing DDDvet (defined daily dose) and DCDvet (defined course dose) for veterinary antimicrobials og i nordisk One Health ekspertgruppe.</p> <p>Norge støttet beslutningen om å opprette en TASK Force under Codex Alimentarius som skal jobbe på tvers med problematikken.</p> <p>I Codex-komite for veterinære legemiddelrester har Norge over flere år argumentert mot bruk av vekstfremmere.</p> <p>I WHO/FAOs regionale møte for Codex i Europa har Norge løftet frem viktigheten av å jobbe med dette globalt.</p>

Tiltaksområde	Tiltak	Status mai 2017
	Følge opp overfor EU for å påvirke arbeidet med en revisjon av regelverket for godkjenning og bruk av legemidler og medisinfôr til dyr. Ansv.: LMD, Mattilsynet	Pågår.
	Utnytte det nordiske samarbeidet som basis for innspill overfor EU, FAO og andre internasjonale organisasjoner. Ansv.: LMD, Mattilsynet	Norge har formannskapet i Nordisk Ministerråd og antibiotikaresistens er et av fokusområdene i 2017. I løpet av året vil det bli arrangert flere ulike nordiske møter MT leder planleggingen av et nordisk One Health ekspertmøte høsten 2017 sammen med blant annet FHI og VI. MT deltok på ekspertgruppens konferanse i Finland i 2016. Hovedtema var AMR i miljø. Det er opprettet en nasjonal strategigruppe (HOD og LMD) som knytter ekspertgruppens arbeid til besluttede organer i Nordisk Ministerråd.
	Følge opp overfor FAO for å styrke innsatsen mot antibiotikaresistens. Ansv.: LMD.	MT har gitt innspill til FAO-høring våren 2017.
	Samarbeide med andre lands myndigheter, næringsorganisasjoner og NGO-er i arbeidet mot antibiotikaresistens. Ansv.: LMD, Mattilsynet, Veterinærinstituttet, næringen	Det pågår samarbeid og kontakt med mange ulike partnere nasjonalt og internasjonalt, både næring og offentlige institusjoner. VI er f.eks. invitert som bidragsyter i den danske MRSA - ekspertgruppen som jobber med en risikovurdering for det danske Fødevarerministeriet.

Tiltaksområde	Tiltak	Status mai 2017
	Fremme norske synspunkter i EØS – arbeidsgruppe - antibiotikaresistens der vi har fokus på regelverksutvikling og kunnskapsdeling m.v. Ansv.: Mattilsynet.	HOD, LMD og MT deltok på et møte i «One Health Network» i februar 2017. MT deltok på en Workshop om forsvarlig bruk av antibiotika i slutten av april 2017.
	Arbeide for nordisk samarbeid med fokus på kunnskapsdeling og felles nordiske posisjoner. Ansv.: LMD, Mattilsynet.	Norge har formannskapet i Nordisk Ministerråd og antibiotikaresistens er et av fokusområdene i 2017. I løpet av året vil det bli arrangert flere ulike nordiske møter. MT leder planleggingen av et nordisk One Health ekspertmøte høsten 2017 sammen med FHI og VI og andre aktuelle aktører. MT deltok i desember på høring i Folketinget for å lage en felles posisjon på konkrete tiltak som de nordiske landene kan stå sammen om. Dette gjelder både på human- og dyresiden.
	Delta i nordisk prosjekt om kartlegging av kinolonresistens hos svin og storfe. Ansv.: Mattilsynet.	VI har deltatt i et NMDD-prosjekt som så på ESBL og kinolonresistens hos fjørfe. Prosjektet er avsluttet. Rapport utarbeides.
	Fremme norske synspunkter i Codex Alimentarius med utvikling av veileder for risikoanalyse av matbåren antibiotikaresistens og kode for god praksis for å begrense og redusere utvikling av antibiotikaresistens. Ansv.: Mattilsynet.	I desember 2016 deltok Norge i et arbeidsgruppemøte for å forberede oppstarten av Codex Task force on Antimicrobial Resistance (TFAMR) høsten 2017.

Tiltaksområde	Tiltak	Status mai 2017
	Delta i utviklingen av flere kapitler om antibiotikaresistens i landdyrkoden i OIE (Verdens dyrehelseorganisasjon). Ansv.: Mattilsynet, Veterinærinstituttet.	Pågår.
	Fremme norske synspunkter i <i>Trans Atlantic Task Force on Antimicrobial Resistance</i> (TATFAR), et samarbeidsforum om antibiotikaresistens mellom USA og EU, hvor Canada og Norge er invitert med. Ansv.: LMD, Veterinærinstituttet.	VI er representert i TATFAR.